

3. Identitetsdannelse og socialisering

Vi formes til mennesker i vores barndom. Vi får en identitet, og gennem socialiseringen bliver vi i stand til at klare os i samfundet. I det senmoderne samfund er både identitet og socialisering under stadig forandring – vi skal kunne klare os på mange 'arenaer'.

Menneskets natur?

Spørgsmålet om menneskets natur har altid undret samfundstænkere. I 1600-tallet argumenterede filosofen Thomas Hobbes for, at den menneskelige naturtilstand var et ringe udgangspunkt. Han konkluderede, at et menneske, der ikke var i kontakt med samfundet omkring sig, ville få et "ækkelt, dyrisk og kort liv".

I det efterfølgende århundrede bølgede diskussionen.

Jean-Jacques Rousseau, schweizisk-fransk filosof, proklamerede i 1700-tallet, at naturtilstanden nærmere burde være idealet. Et naturligt menneske, der ikke var blevet ødelagt af samfundets krav, ville leve et harmonisk, lykkeligt og ubesværet liv!

Begge disse yderpositioner i diskussionen er fejlagtige. Der eksisterer ingen naturtilstand, og praktisk talt ingen af en persons evner vil kunne udfolde sig i et socialt tomrum. Hvis ikke barnet inden for de første leveår bliver stimuleret, vil det enten dø eller forblive i en tilstand uden mulighed for kommunikation med omverdenen.

Jean Jacques Rousseau i naturen.

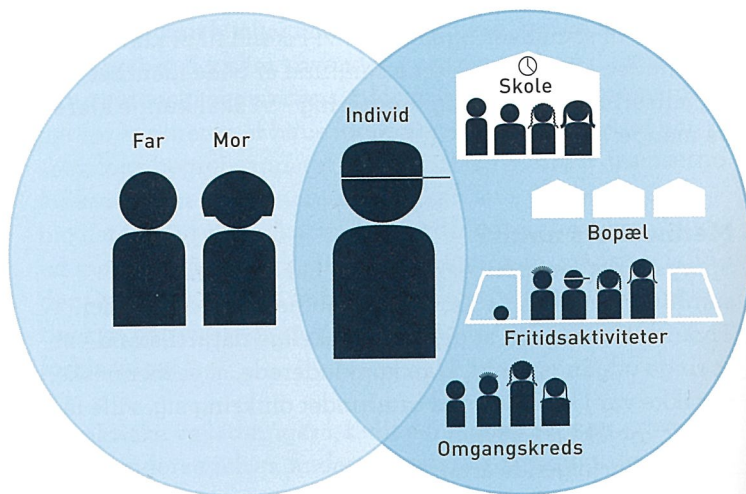
Arv eller miljø?

Et af de klassiske spørgsmål i sociologien lyder: Er det den biologiske arv eller det sociale miljø, der bestemmer, hvordan det enkelte menneske opfører sig? Spørgsmålet om forholdet mellem arv og miljø er helt basalt for vores forståelse af samfundet og interaktionen mellem mennesker.

Figur 3.1
Arv eller miljø?

Hvad betyder mest, arv eller miljø? Er det generne fra vores forældre eller det miljø, som vi vokser op i - eller begge dele?

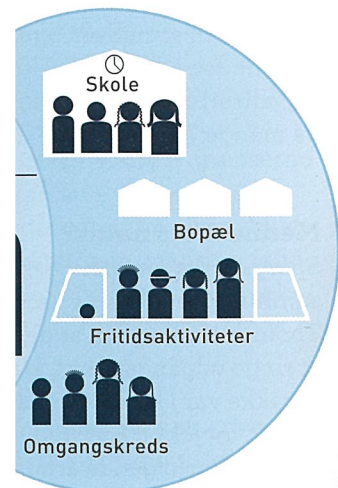

Hvis personligheden hovedsageligt er et resultat af de gener, vi får fra vores forældre, skal uddannelsessystemet og straffesystemet – og næsten alle andre sociale systemer – indrettes efter det. Diskussionerne om arv og miljø er en generel diskussion, og den handler om, hvorvidt arv eller miljø er vigtigst for bestemte træk og evner. Dette gælder personlighed, kriminalitet, intelligens og seksuel orientering.

En klassisk metode til at undersøge den biologiske arvs betydning for identitetsdannelsen har været at studere enæggede tvillinger, der er blevet opdraget hver for sig. Der er foretaget et ganske stort antal undersøgelser af tvillinger, og de viser, at der ikke kan siges noget klart om genernes indflydelse på den individuelle personlighed.

En anden tilgang har været at iagttage børn, der har haft minimal kontakt med andre mennesker – de såkaldte 'vilde børn'. Gennem de sidste to århundreder har man fundet børn, der levede afsondret i skove eller på anden måde var blevet isoleret. Naturligvis kunne børnene ikke tale, de bed, gryntede og bevægede sig som babyer.

ogien lyder: Er det den
i, der bestemmer, hvordan
pørgsmålet om forholdet
r vores forståelse af sam-
nesker.

er et resultat af de gener,
næssystemet og straffe-
siale systemer – indrettes
miljø er en generel dis-
dt arv eller miljø er vig-
tte gælder personlighed,
orientering.

ge den biologiske arvs
ar været at studere enæg-
get hver for sig. Der er
rsøgelse af tvillinger, og
klart om genernes indfly-
hed.

ttage børn, der har haft
sker – de såkaldte 'vilde
eder har man fundet børn,
å anden måde var blevet
e ikke tale, de bed, grynte-

Man har fundet eksempler på mennesker, der selv i en høj alder ikke havde udviklet sprog og fortsat bevægede sig på alle fire. Der er flere tvivlsomme eksempler på børn, der er blevet behandlet som 'vilde', men eksemplerne er sjældent blevet behandlet systematisk, og man har (heldigvis) ikke ret mange eksempler på børn, der har levet helt isoleret fra andre mennesker.

Hverken studiet af enæggede tvillinger eller 'vilde børn' kan give et klart svar på spørgsmålet om arvens og miljøets betydning.

Victor fra Aveyron – det vilde barn

Der er flere historier om børn, der er fundet efter at have tilbragt mange år i naturen eller indespærret uden normal kontakt til mennesker. Et af de berømteste 'vilde børn' var den ca. 12-årige vilde dreng, der pludselig dukkede op i Aveyron i Frankrig i 1797. En læge forsøgte at hjælpe ham til at tale og lære ham at begå sig i samfundet, men uden held. Victor, som han blev kaldt, blev passet indtil han døde i en alder af 40 år.

Men kan man bruge denne historie til at sige noget om mennesket? Victor var måske en dreng med et mentalt handicap, der var blevet forladt eller sat ud af familien? Det er ikke til at sige.

Victor fra Aveyron, stik fra 1801.

De seneste og mest veldokumenterede tilfælde, hvor børn er vokset op uden kontakt med andre mennesker, kunne muligvis sige os noget vigtigt om den menneskelige natur. For det første viser de, at det ikke ligger i vores gener at tale. Ofte er de isolerede børn blevet betragtet som stumme i den første tid efter, at de blev fundet.

Den norske socialantropolog Thomas Hylland Eriksen fortæller om 'ulvebørn', der er vokset op blandt dyr, eller som pludselig dukker op i samfundet, uden at nogen kender til deres baggrund. På baggrund af eksempler fra Tyskland, Frankrig og Indien konkluderer han, at:

"Disse børn viste sig i de fleste tilfælde at være i stand til at tilegne sig ganske mange sociale færdigheder, men de fik store problemer på to områder: De manglede social intuition, og havde store problemer med at lære sig sprog. Nogle lærte det aldrig."

Intelligens og arv

Spørgsmålet om, hvorvidt intelligens skulle være arvelig, er meget omdiskuteret. Amerikanske undersøgelser har vist, at sorte amerikanere gennemsnitligt scorer lavere i intelligens-test end amerikanere af asiatisk eller europæisk herkomst. Undersøgelsen er blevet brugt som argument for, at de genetiske forskelle udgør forklaringen på de økonomiske og sociale uligheder, der eksisterer mellem de sorte og de andre grupper. Modargumentet er naturligvis, at opvækstbetingelserne er forskellige i de forskellige grupper.

Nyere undersøgelser har vist, at intelligens er bestemt af både arv og miljø. En grundig undersøgelse af indvandrere til Holland viste, at første generation af indvandrere fra Marokko og Molukkerne havde en IQ (intelligenskvotient) på 84, mens den i næste generation var steget til 88. Intelligens er altså både betinget af arv og miljø.

Den biologiske arv og det sociale miljø kan ikke opfattes som modsætninger. Begge aspekter skal inddrages, hvis man vil forstå personlighedsudviklingen. Arv og miljø indgår i et kompliceret samspil.

Anthony Giddens konkluderede på et tidspunkt, at den biologiske arv giver individet forskellige muligheder, mens det sociale miljø bestemmer, i hvilken grad disse muligheder bliver udnyttet – eller forbliver uudnyttede. Dette er nok et meget præcist udsagn om det vanskelige spørgsmål om betydningen af den biologiske arv i forhold til det sociale miljø.

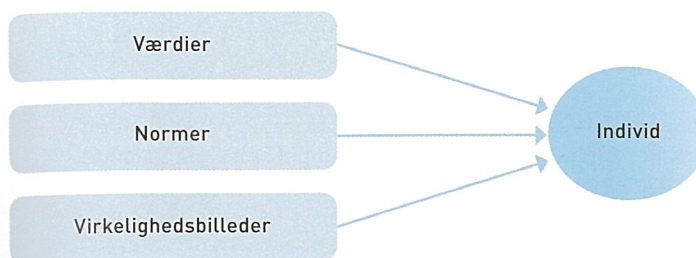
Socialisering

Socialisering er den proces, hvorigennem det hjælpeløse spædbarn med tiden formes til en person, der er klar over sin egen eksistens, har sociale færdigheder og viden om den kultur, det er født ind i. Socialisering er overførsel af samfundets normer, værdier og virkelighedsbilleder fra den ene generation til den anden. Denne overførsel får børnene gennem opdragelse og ved at være sammen med voksne og andre børn. Socialiseringen er alle de påvirkninger, som barnet udsættes for, og som er med til at udvikle det til en person, der er en del af samfundet.

Figur 3.2

Socialiseringens grundelementer

Socialiseringen sker gennem de processer, hvor forældre, pædagoger, lærere og andre gennem omsorg, opdragelse og undervisning søger at fremme og udvikle nogle træk og hæmme andre. Men processen sker også gennem barnets egen løbende afkodning af verden.

Socialiseringsprocessen består af formidling og indlæring af færdigheder, som medfører, at individet formes til en personlighed. Barnet får at vide, at det skal 'spise pænt', ikke bøvse og ikke råbe. Men det finder også selv ud af at gøre de rigtige ting. Hvis barnet siger noget sjovt, griner de andre, og barnet vil prøve at gøre det igen.

Socialisering er altså ikke helt det samme som opdragelse, for i socialiseringsprocesserne indregner man også andre aspekter ved børns opvækst. Det drejer sig ikke kun om klart formulerede tilladelser og påbud, men også om signaler, som forældrene (og andre) sender gennem mindre tydelige verbale udsagn og lyde, ansigtsudtryk og kropsholdninger.

Der findes både en sociologisk og en psykologisk forståelse af socialiseringsbegrebet. Den sociologiske lægger vægt på, at mennesket grundlæggende er et socialt væsen, der skaber og kommunikerer gennem symboler. Socialisering opfattes ud fra dette perspektiv som barnets internalisering af kultur - selvfølgelighederne i samfundet; det socialt givne. Men den psykologiske forståelse af socialiseringen fokuserer på, at mennesket er et naturvæsen. Socialisering opfattes her som bearbejdning af barnets psykiske natur.

skulle være arvelig, er undersøgelser har vist, at der laves i intelligens-europæisk herkomst. Argument for, at de går på de økonomiske og m de sorte og de andre is, at opvækstbetingelser.

igens er bestemt af øgelse af indvandrere af indvandrere fra Ma-telligenskvotient) på teget til 88. Intelligens

miljø kan ikke opfattes som l inddrages, hvis man vil arv og miljø indgår i et

på et tidspunkt, at den relle muligheder, mens ten grad disse muligheder nyttede. Dette er nok et kelige spørgsmål om be- rhold til det sociale miljø.

ennem det hjælpeløse person, der er klar over sin eader og viden om den kul- r overførsel af samfundets leder fra den ene genera- el får børnene gennem op- ned voksne og andre børn. nger, som barnet udsættes t til en person, der er en del

Centrale begreber i socialiseringsprocessen

I dette afsnit og i resten af materialet bruges en række centrale begreber, som her forklares kort.

Normer - forventning om, at man opfører sig på en bestemt måde i en bestemt situation, for eksempel spise pænt, møde til tiden, følge færdselsregler og andre love.

Roller - de forventninger, som man stiller til en person i en bestemt situation, for eksempel mor, lærer eller statsminister.

Internalisering - man tager omverdenens normer og forestillinger til sig, så de bliver en del af ens egen personlighed. For eksempel bliver vi forbavsede, når andre ikke gør det, som vi forventer, de bør gøre.

Socialisering - (kaldes andre steder socialisation) indlæring af sociale normer, værdier og adfærdsmønstre, for eksempel den primære socialisering, der sker i familien.

Den primære og den sekundære socialisering

Der skelnes traditionelt mellem to typer socialisering. Den **primære socialisering** finder sted i familien igennem den omsorg, kærlighed og opdragelse, som findes her. Den **sekundære socialisering** finder sted igennem institutionerne, skolen, fritidsaktiviteter og ikke mindst gennem medierne.

Samtidig tales der om, at børnene får en **pluralistisk socialisering**. Det betyder, at børnene vænner sig til skiftende værdier og til at tilpasse sig og forhandle sig frem på forskellige arenaer i livet. Både i familien og i institutionerne skal der ofte forklares, begrundes og forhandles. De forskellige arenaer indgår i et komplekst samspil med hinanden.